

Heemkunde Boxtel

Boxtel Kroniek

Heemkunde Boxtel

Kermis op de Fellenoord

lezingen

18 september

16 oktober

augustus 2025

VOORWOORD

Door Henk van Beers, voorzitter Heemkunde Boxtel

Beste lezers,

Met veel plezier presenteren wij u de nieuwste editie van de Boxtel Kroniek. Deze uitgave staat weer vol boeiende verhalen en interessante artikelen die ons erfgoed en onze geschiedenis in de schijnwerpers zetten. We beginnen met een brief aan onze gemeenteraad over het behoud van ons erfgoed. Het is essentieel dat we onze historische schatten koesteren voor toekomstige generaties. Mede in dat kader staan we kort stil bij onze laatstgehouden jaarvergadering.

We duiken in de rijke geschiedenis van het mannengasthuis en brengen verslag uit over de Henry Dunant. Deze tocht biedt ons de gelegenheid om kennis te maken van de hulpvaardigheid van Buxtelse vrijwilligers in de jaren die achter ons liggen. Met de metaaldetector duiken we in het vinden van knopen.

We nemen u ook mee naar de wereld van de chirurgen, de medische pioniers die met beperkte middelen wonderen verrichten. Met het nieuwe schooljaar voor de deur besteden we aandacht aan de veranderingen en uitdagingen van toen en nu. Het zomerfestival mag als aantrekkelijk thema in deze editie niet ontbreken. Met een foto op de cover, uiteraard afkomstig uit onze Beeldbank, van vrolijke gezusters die kermis vieren, nodigen wij u uit een bezoek te brengen aan de Buxtelse kermis die voor de deur staat. Tot slot nodigen wij u uit voor onze excursie naar de Zuiderburen en voor onze lezingen in september en oktober. Wij hopen dat u net zoveel plezier beleeft aan het lezen van deze editie als de redactie heeft gehad bij het samenstellen ervan.

Een foto gemaakt tijdens de kermis in 1928 achter café Gieleke van Erp in de Stationsstraat. Het gezelschap staat achterin de tuin bij de zogenaamde doelen waar met pijl en boog de handboogsport werd bedreven

Brief aan de gemeenteraadsleden van Boxtel

Geachte raad en gemeenteraadsleden,

De gezamenlijke culturele en cultuurhistorische organisaties van Boxtel roepen u op, aan de vooravond van de gemeenteraadsverkiezingen in 2026, om in de komende raadsperiode een actief cultureel en cultuurhistorisch beleid te blijven voeren. Dit beleid draagt bij aan de saamhorigheid binnen de gemeente en versterkt het actieve cultuurhistorische leven in Boxtel, Liempde, Esch en Lennisheuvel op duurzame wijze. Dit kan onder andere door een duidelijk en effectief profiel te bieden voor zowel bewoners als bezoekers van de gemeente.

Deze ambities zijn vastgelegd in de Omgevingsvisie door de gemeenteraad, en wij, als samenwerkende organisaties, zetten ons in voor de realisatie hiervan. Dankzij de inzet van talloze vrijwilligers hebben wij, zowel individueel als gezamenlijk, de basis gelegd voor een bloeiend cultureel en cultuurhistorisch leven. De bibliotheek, Podium Boxtel, de musea en de heemkamer trekken jaarlijks meer dan 150.000 bezoekers. Het Oertijdmuseum verwacht dit jaar zelfs een recordaantal van 100.000 bezoekers, onder wie heel veel jongeren. Het dorpsfeest op Stapelen krijgt steeds meer vorm en groeit gestaag. Daarnaast bereiken we via digitale media een groot publiek; alleen al de website van Heemkunde Boxtel trok vorig jaar meer dan 42.000 bezoekers, die gezamenlijk ruim 225.000 items raadpleegden, waaronder de podcast, beeldbank en bidprentjesbank. Hoewel het cultuurleven bloeiend is in onze gemeente, ontbreekt naar onze mening de bruisende dynamiek die het verdient. Regelmatig stellen wij ons de vraag hoe wij deze, zowel individueel als gezamenlijk, kunnen uitbouwen. Wij zijn van mening dat de gemeente hierin een belangrijke rol kan spelen.

Boxtel is een gemeente van doeners. Wanneer de voorzieningen er zijn, zorgen vrijwilligers voor levendige activiteiten. Denk bijvoorbeeld aan het dorpsfeest op Stapelen, de Boeremèrt op Tweede Paasdag in Liempde en het Bierpompfeest op Hemelvaartsdag in Esch. Juist hier wordt gebruik gemaakt van de aanwezige burgerkracht. Om dit te faciliteren vragen wij u om, naast het bestaande beleid voor cultuur en erfgoed, ook voorwaardenscheppend te blijven en verder uit te bouwen. Passende accommodaties zijn daarbij essentieel. Deze moeten afgestemd zijn op de activiteiten die hier plaatsvinden en op de meest geschikte locaties. Een goed functionerende openbare ruimte verhoogt de aantrekkelijkheid van de gemeente voor zowel bewoners als bezoekers. De cultuurhistorische as tussen de Sint-Petruskerk en Kasteel Stapelen is een waardevolle 'hotspot' die verdere ontwikkeling verdient. Wij zien mogelijkheden in het verbeteren van gebouwde voorzieningen, gecombineerd met dienstverlening die aansluit bij hogere ambities. Wij ondersteunen daarom de noodzakelijke restauratie van het bibliotheekgebouw aan de Burgakker en het recente masterplan van het Oertijdmuseum om nog meer jongeren en internationale bezoekers naar Boxtel te trekken.

Met deze restauratie creëert u een nieuw ontmoetingscentrum op het raakvlak van de cultuurhistorische as en de rivier de Dommel. Door clustering van cultuurhistorische organisaties en kwaliteitsverhoging van voorzieningen wordt niet alleen de leefbaarheid van Boxtel versterkt, maar trekt de gemeente ook meer bezoekers. Dit biedt naast cultuurhistorische potenties vooral ook economische kansen. Wij vragen u daarom te kiezen voor een ontmoetingsconcept met een architectonisch verantwoord ontwerp, dat niet alleen visueel aantrekkelijk is, maar ook uitnodigt en bezoekers prikkelt om regelmatig terug te komen. Wij, als culturele en cultuurhistorische organisaties, willen en kunnen hierbij een cruciale rol vervullen.

De gemeente zet zich in voor de verdere ontwikkeling van de cultuurhistorische as. De cultuurhistorische organisaties nemen daarbij hun verantwoordelijkheid door een divers en aantrekkelijk aanbod aan te bieden. Samen kunnen we veel bereiken. Bent u geïnteresseerd en wilt u meer informatie? Wij lichten onze ambities graag in contact met u nader toe.

Deze brief werd ondertekend door Heemkunde Boxtel, MUBO, Museum Vekemans, Oertijdmuseum en Erfgoedvereniging Kèk Liemt

In afschrift werd de brief ook naar het Brabants Centrum gestuurd

Donderdag 18 september 2025 om 20.00 uur

in zaal Rembrandt, Rechterstraat 56 Boxtel

Lezing over Eligius van den Aker

door Karel van den Aker

In het juninummer van 2024 van *De Kleine Meijerij*, het tijdschrift van de heemkundekring, verscheen een artikel over Eligius van den Aker. Dit artikel werd geschreven door Nettie van de Langenberg-Scheepers en Karel van den Aker. Volgens de overlevering was Eligius degene aan wie het Heilig Bloedwonder van Boxtel is geschied. In het artikel proberen we de historische context van Eligius zo nauwkeurig mogelijk te schetsen.

De Essche parochie is ongetwijfeld al heel oud en we mogen aannemen dat het christendom er al gevestigd was toen omstreeks het jaar 774 een zekere Neveling, een neef van Karel Martel, vier hoeven in Esch vermaakte aan de benedictijner- abdij van Echternach. Tot het einde van de 18de eeuw zijn goederen in Esch het eigendom geweest van deze abdij in Luxemburg. Ook het geslacht Van den Aker had eigendommen in Esch. Een van die Van den Akers was Eligius, priester en zijn naam is onlosmakelijk verbonden met de legende van het Boxtelse H. Bloedwonder. Hoe zat dat?

Wie is Karel van den Aker?

Al meer dan dertig jaar houd ik mij bezig met de geschiedenis van de familie Van den Aker. Eligius is daarbij vanaf het begin een fascinerende figuur voor mij geweest. Hoewel hij in een ver verleden leefde, is er gelukkig nog het een en ander over hem bekend.

Zelf groeide ik – weliswaar iets recenter – op in Esch. Sinds bijna veertig jaar woon ik in Liempde.

Ik ben 67 jaar en inmiddels gepensioneerd chemicus.

Één van de vier paneeltjes van het kistje, geschilderd in 1605, waarmee de Bloeddoeken vanuit Boxtel naar Hoogstraten werden gebracht

Donderdag 16 oktober 2025 om 20.00 uur
in zaal Rembrandt, Rechterstraat 56 Boxtel
Lezing over Kamp Vught
door Piet Pruijssers

Piet Pruijssers uit Sprang-Capelle, als vrijwilliger-rondleider verbonden aan het Nationaal Monument Kamp Vught, neemt ons in zijn presentatie mee naar het voormalige SS-concentratiekamp in Vught. Kamp Vught was tijdens de Tweede Wereldoorlog het enige SS-concentratiekamp buiten nazi-Duitsland en viel rechtstreeks onder commando van het SS-hoofdkantoor in Berlijn.

In 1942 werd begonnen met de bouw van Konzentrationslager Herzogenbusch, zoals Kamp Vught officieel heette. Toen de eerste uitgehongerde en afgebeulde gevangenen in januari 1943 uit Amersfoort aankwamen, was het kamp nog niet af. Dat mochten de gevangenen zelf afbouwen. De miserabele omstandigheden kostten in de eerste maanden al enige honderden gevangenen het leven. Kamp Vught was naast gevangenkamp ook een werkkamp en voor Joden een doorvoerkamp.

In totaal werden tussen januari 1943 en september 1944 zo'n 32.000 mensen korte of langere tijd opgesloten in het kamp. Van hen vonden 750 kinderen, vrouwen en mannen in het kamp de dood door honger, ziekte en mishandelingen. Ongeveer 400 gevangenen werden geëxecuteerd op de fusilladeplaats even buiten het kamp. Voor circa 12.000 Joodse gevangenen was Vught een doorvoerkamp naar de vernietigingskampen.

In woord en beeld zal Piet Pruijssers ons meenemen in het leven van de kampgevangenen. Daarbij komen ook de kindertransporten ter sprake. Eveneens zal aandacht worden besteed aan de Philips werkplaatsen in het kamp en de moeilijke keuze waar Frits Philips voor werd geplaatst.

Door deze indringende verhalen wordt zichtbaar hoe persoonlijke keuzes van individuele mensen, ook nu nog, kunnen leiden tot antisemitisme, onderdrukking of uitsluiting van medeburgers in de samenleving.

Piet Pruijssers

Een beladen plek

Kindermonument

Excursiereis naar Mechelen (België)

Uitnodiging voor deelname aan de jaarlijkse bus-excursie op zaterdag 20 september 2025

PROGRAMMA

08:30 uur Vertrek van de bus vanaf parkeerterrein bij flat 7 Hoogheem,

ingang Hendrik Verheeslaan

10:00 uur Aankomst Mechelen

10:30 uur Koffie/thee met iets lekkers

11:15 uur Stadswandeling Mechelen onder begeleiding van stadsgidsen

13:15 uur Lunch op eigen kosten in een van de restaurantjes

Middagprogramma vrij in te delen, enkele voorbeelden

- * Bezichtigen van de Sint-Romboutskathedraal
- * Bekijken van eeuwenoude panden in de omgeving van de Grote Markt
- * Varen op of wandelen op een vlonderpad over de Dijle
- * Bezoek museum Hof van Busleyden (aanvullende kosten)

16:00 uur Vertrek naar Boxtel

18:00 uur Aankomst in Boxtel, afsluitend diner bij Restaurant Rembrandt, Rechterstraat 56

Volgend op voorgaande edities heeft de reiscommissie dit jaar een mooi, gezellig en interessant programma weten samen te stellen.

We verzamelen op het parkeerterrein van **flat 7 (Hoogheem)**, tegenover de ingang van de Hendrik Verheeslaan. Hier kunt u de auto of fiets parkeren. Om 08:30 uur vertrekt de bus, dit jaar weer een Belgische bus van **Touringcarbedrijf De Wilg**.

Na aankomst in Mechelen gaan we eerst genieten van koffie/thee en iets lekkers. Dit doen we bij een van de vele gelegenheden in Mechelen, aan de Grote Markt.

Nadien gaan we op pad met stadsgidsen. Zij vertellen ons over het rijke verleden van Mechelen.

Na de rondleiding kan men genieten van een lunch (op eigen kosten). Er zijn genoeg plekken waar dit mogelijk is. Houdt er wel rekening mee dat (grote) groepen meer tijd vragen. Ook vinden zij het meestal fijner om één rekening te verrekenen, maak hier dus met je eet-genoten een afspraak over. Houdt er ook rekening mee dat wij niet de enige bezoekers in Mechelen zullen zijn.

Het middagprogramma is vrij in te delen. Hierbij is er ook de mogelijkheid om samen met een bekende gids (iemand van de organisatie) gratis enkele van de vele hoogtpunten van Mechelen te bekijken, zodat u gerichter veel kunt zien.

Een betaald bezoek (€ 13) aan museum Hof van Busleyden is ook mogelijk. In dit museum beleef je de hoogtijdagen van de Bourgondische renaissance.

Hierna pikt de bus ons hier weer op en brengt ons naar Bortom, waar we bij **restaurant Rembrandt** (de vaste locatie voor lezingen van Heemkunde Bortom) het diner zullen hebben.

Voor het diner kunt u een keuze maken uit:

Voorgerecht:

- Tomatensoep
- Heldere bouillonsoep

Hoofdgerecht:

- Kipsaté met satésaus, kroepoek en frites
- Saltimbocca, van varkenshaas met spek omwikkeld met champignonroomsaus en frites
- Zalmfilet, a la minute gerookte zalm met risotto en gepofte tomaten
- Groenterisotto met feta, munt en gegrilde groenten

Nagerecht:

- Dame Blanche, vanille-ijs met slagroom
- Coupe Rembrandt, drie soorten ijs

Uw keuze zal genoteerd worden bij het aanmelden en zal m.b.v. kaartjes kenbaar gemaakt worden. Dit om het restaurant in Bortom behulpzaam te zijn.

Denkt u eraan om uw **paspoort of ID-kaart** mee te nemen? We gaan immers naar het buitenland.

Aanmelden en kosten

De kosten voor deze dag bedragen € 80,- per persoon. Deelname is alleen voor leden van Heemkunde Bortom. Bent u alleen, dan kunt u tegen betaling van hetzelfde bedrag een vriend(in) of kennis meevragen.

Wat is inbegrepen: vervoer per luxe touringcar, informatiepakket, koffie/thee en wat lekkers, gidsen en afsluitend diner.

Aanmelden kan op de volgende manieren:

- * Via reis@heemkundebortom.nl
- * Via 06-54746703 (Elly)
- * Via 06-40558820 (Ellen)
- * Via 06-55515561 (Wilbert) na 19 uur bellen

Vermeld hierbij wat uw diner-keuze is.

Betaling geschiedt door overmaking van € 80,- per persoon op rekeningnummer

NL 79 RABO 012 871 2880 t.n.v. penningmeester Heemkunde Bortom. U bent definitief ingeschreven als deelnemer na ontvangst van het bedrag.

U dient zelf voor vervoer naar en van de opstapplaats te zorgen.

We hopen dat we u op deze dag mogen verwelkomen.

De reiscommissie: Elly van Hellemond, Ellen van Giersbergen en Wilbert Steenbakkers.

Foto's Mechelen: Wilbert Steenbakkers

Metaaldetectie:

Special metalen knopen, deel 9

Door Peter van Lierop

Metalen knopen, een verhaal apart. In onze Nederlandse bodem worden veel metalen knopen gevonden. Datering meestal tussen 15^e eeuw en heden. Er zijn knopen gemaakt van koper, tombac, messing, zamac, (de laatste drie zijn allen koperlegeringen), lood, tin, zink, aluminium, nikkel, zilver en goud en/of legeringen van verschillende metalen. Daarnaast hebben we nog een hele rij aan vertinde, verzilverde of vergulde metalen knopen, waarbij de kern bestaat uit een goedkoper materiaal en alleen de buitenlaag zilver of goud is. We kunnen de knopen ook indelen naar leeftijd: de kleine knoopjes uit de 15^e en 16^e eeuw zijn globaal te herkennen aan het dikke oogje.

Die uit de 16^e eeuw zijn al wat dunner.

Ook komen staafoogjes voor. In de 16^e eeuw is het staaftje meestal niet mooi recht

Vanaf de 17^e eeuw zien we vaak een bloemmotief op de knoop. Ook komt nu het draadoog op, dan is het oogje niet meer mee aangegoten, maar meestal er op gesoldeerd.

De knopen van de 18^e eeuw zijn veel groter. Vooral grote ronde platte knopen. Soms zijn ze verzilverd of verguld geweest

In deze tijd kon men ook holle knopen maken. Die bestonden uit twee delen die aan elkaar gesoldeerd werden.

Aan de onderkant zit dan een dekplaatje met draadoog en de voorzijde is bol. Bij dit soort knopen is altijd een gaatje achterin voor de ontluchting. In deze periode worden er ook knopen gemaakt die voor 2/3 uit metaal bestaan. Aan de binnenkant zat dan een houten kern waar het oogje aan vast zat zoals je hier kunt zien.

In de 19e en 20e eeuw zien we veel driedelige grote holle knopen waarvan de delen samengeperst worden tot één knoop. Komt natuurlijk door de industriële revolutie. Ze worden nu geproduceerd in grote fabrieken vooral in Engeland, maar ook in ons land zijn er veel knopenfabrieken geweest:

Knopenfabrieken

H. de Heus, Amsterdam
Jansen & Zn, Rotterdam

J.J. Prins, Rotterdam

J. Levi, Rotterdam

Parree, Utrecht

J. de Heus, Utrecht

Bunschoten, Utrecht

P. Mansvelt, Den Haag

De stad Parijs N.V., Den Haag

J. Keulemans uit Rotterdam

D.J. Enthoven, Den Haag

H. Neville Hart & Schoemaker, Amsterdam

Kattenburg & Cie, Amsterdam

B & Co, Amsterdam

Marchand, Amsterdam

L & G, Amsterdam

Lowe en Co, Amsterdam

W. Vervoet & Zn, Den Haag

Ben Davidson & Co, Haarlem

Deze fabrieken maakten ontzettend veel knopen, miljoenen stuks, vooral ook voor militaire kleding, voor zowel Nederlandse als niet-Nederlandse regeringen. Voor elk onderdeel en rang weer een andere knoop, naturel of verzilverd of verguld. Er was hiermee veel geld te verdienen, vandaar dat er ook zo veel fabrikanten waren.

In de 19^e en 20^e eeuw zien we ook veel modeknopen, vaak goedkoop geproduceerd, met verschillende motieven en vormen, met of zonder metaal.

beleef
**BOX
TEL**

Podwalk door Boxtel

Podwalk Tijdreis door Boxtel

Een wandeling met audioverhalen

Ga mee op een unieke podwalk en beleef Boxtel door de ogen van markante historische inwoners. Wandel door het dorp én de tijd, terwijl hun verhalen het verleden tot leven brengen. Laat je raken door sfeer, stemmen en erfgoed dat nog altijd voelbaar is. Een verrassende wandeling geschikt voor iedereen!

Startpunt: Stationsplein Boxtel

Eindpunt: De Zwaanse brug

Afstand: 3,14 km

Geschatte duur: 90 minuten

Hoe werkt het?

1. Scan de QR-code
2. Download de gratis app PodTrips
3. Druk op play en wandel mee!

Heemkunde Boxtel

bestemming
noordoost-brabant

Deze podwalk is mogelijk gemaakt door Heemkunde Boxtel en Bestemming Noordoost-Brabant in samenwerking met de gemeente Boxtel.

beleefboxtel.nl

...in Het Groene Woud

Chirurgijnen in Boxtel en omgeving, deel 1

Door Marcel van Roosmalen

Op dit schilderij van Egbert van Heemskerk uit 1669 is chirurgijn Jacob Franszn bezig met aderlaten en op de achtergrond scheert de barbier een klant. Familie is aanwezig en de hond kijkt geïnteresseerd toe. Privacy vond men toen klaarblijkelijk niet belangrijk!

Eeuwenlang konden zieken terecht bij twee soorten behandelaars: de praktisch opgeleide *chirurgijnen* en de academisch gevormde *medicinae doctores*, die we nu artsen noemen. Daarnaast waren talrijke kwakzalvers actief.

Chirurgijnen leerden hun vak vanaf circa eind 16e eeuw in barbier-gildes via het leerling-gezelsysteem, een vooral praktische opleiding. Barbiers, gewend om scherpe messen te hanteren, mochten alleen scheren en aderlaten. Wilde je naast je vak als barbier ook chirurgijn worden, dan moest je, na een tijd als leerling-chirurgijn bezig te zijn geweest, een speciaal examen doen. Als je dat met succes had afgesloten mocht je de titel *meester-chirurgijn* dragen. Het werkterrein van de chirurgijn was de *uitwendige geneeskunde* en bestond o.a. uit wonden verzorgen, abcessen openen, amputeren van ledematen, bereiden van zalfjes en laxemiddelen, behandelen van botbreuken en verwijderen van kogels, purgeren (laxeren), hechten van wonden met hennepdraden, verbanden aanleggen en tanden trekken. Daarnaast werden allerlei kwalen toegedicht aan het verstoren

van het evenwicht tussen de vier lichaamssappen (bloed, slijm, gele gal, zwarte gal) volgens de humoraalleer van Hippocrates (ca 460-377 voor Christus), later bewerkt door Galenus (129-199 na Christus). Deze leer werd in sommigen gebieden tot in de 19^e eeuw toegepast! Volgens de theorie van Galenus en Hippocrates kon een verstoring van het evenwicht van de vier lichaamssappen (humores) leiden tot allerlei klachten zoals hoofdpijn, waterzucht, koorts, steenvorming in de blaas, snelle of onregelmatige hartslag en zelfs de pest. Aderlaten was een veel toegepaste behandeling, maar heeft waarschijnlijk ook veel slachtoffers geëist! De gilden werden in 1798 tijdens de Bataafse Republiek opgeheven en de chirurgijnen maakten plaats voor de heelmeesters.

Notaris en schepenakten

Vanaf de 16^e eeuw worden veel activiteiten van o.a. chirurgijnen vastgelegd in notaris- en schepenakten. Via deze akten krijgt men een indruk wie vanaf die tijd als chirurgijn in Boxtel en omliggende dorpen actief is. Wat in een akte is vastgelegd kan men beschouwen als bijzondere gebeurtenis waarbij de chirurgijn een rol heeft gespeeld. Het is dus geen weerlag van zijn dagelijkse 'normale' werkzaamheden. Bovendien gaan de aktes niet alleen over medische zaken, maar vaak ook over erfenissen.

Boxtelse chirurgijnen

In 1563 laat **mr. Willem**, chirurgijn te Boxtel, Antonius van Meyensfort voor de Buxtelse rechtbank verschijnen over het opeisen van een honorarium voor het verzorgen van de wonden die de knecht van Van Meyensfort had opgelopen. **Anthonis van Dorster** is in 1555 chirurgijn te Boxtel, evenals **Cornelis van Aelst** die van 1550 tot 1554 voorkomt in de rekeningen van de Heilige Geestmeesters. **Mathijs Peters de Bastart**, chirurgijn te Boxtel, wordt in 1563 genoemd in een akte over een erfenis van een huis aan zijn kinderen Mariken, Jaspar en Pauwel, genaamd 't Ruet of Het Reut te Vught. **Jan Alartsz van Limborgh**, barbier en chirurgijn te Boxtel wordt in 1593 vermeld als organist van de Sint-Petruskerk en in 1600 bij een erfenis namens de Carthuziers te Vught.

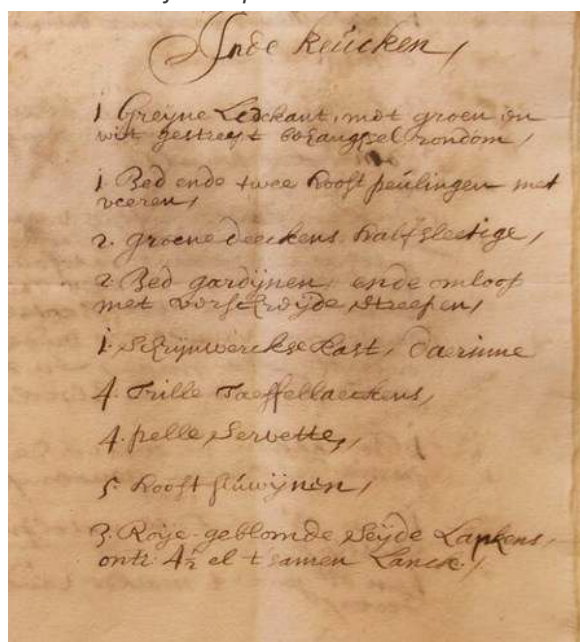
In de eerste helft van de 17^e eeuw worden **Gerlingh Ruys**, **Gerit Janssen Coninck** en **Gerit Deckers** in akten genoemd als Buxtelse chirurgijnen, evenals vader en zoon **Dionijs** en **Gerrit Roymans**. De laatste twee worden in de volgende Kroniek beschreven.

Anthoni Vermeulen wordt tussen 1657 en 1678 in diverse akten genoemd als chirurgijn en schepen (wethouder). Hij treedt op voor zijn vrouw Willemke, die enkele percelen leengoed te Gemonde en Gestel van haar grootmoeder heeft geërfd. Hij wordt in 1664 vernoemd bij het verzorgen van de verwondingen van Henrick Hendriks van de Pas, waard in Vught. In een akte uit 1676 verklaart Anthoni Vermeulen dat hij in het jaar 1657 door de heer drossaard tot schepen is gekozen en dat ambt ongeveer 2 jaar heeft uitgeoefend. Hij en anderen zijn nooit door de graaf van Bassigny lastig gevallen over het benoemen van andere schepenen. Graaf de Bassigny is Gerard van Horne, heer van Liempde, Boxtel en Esch. Nog een oude zaak speelt in 1678, wanneer meester chirurgijn Anthoni Vermeulen, wonend in de baronie Boxtel, een verklaring aflegt ten behoeve van Jonker van Gerwen. De kwestie is of 12 jaar(!) geleden een wond van Dielis, zoon van Bastiaen de Vries, wel goed beoordeeld is. De wond is ontstaan na een gevecht met vele personen. Hij heeft daarover een gesprek gehad met de heer Van Eijl, doctor in de medicijnen en Schoneus, meester-chirurgijn in Den Bosch. Zij hebben niet kunnen bevinden dat die wond of kwetsuur, waaraan Dielis is overleden, op zich dodelijk was. Er ontstond onenigheid over het visiteren van het dode lichaam, hetgeen toen niet gebeurd is. Pater Hans de Visser vermeldt in 'Boxtel van Brabantse Baronie naar Groene Gemeente' een Aert Vermeulen, chirurgijn te Boxtel, die in 1653 een wond moet verzorgen van een boerenzoon, die door een slag met een schop een schedelkwetsuur heeft opgelopen. Het was klaarblijkelijk een moeilijk geval want Vermeulen roept hulp in van de Bossche chirurgijn Hendrik Molengraaf. Mogelijk is Aert Vermeulen dezelfde persoon als Anthoni Vermeulen.

Eind 17^e eeuw is **Coenraet Stil** chirurgijn te Boxtel. Hij is getrouwd met Peternella van de Sande, dochter van de Buxtelse schepen Louwerens van de Sande. Coenraet Stil wordt tussen 1681 en 1692 vermeld bij testamentaire akten en verkopen. Ook de Buxtelse winkelier Rutger Trimbos komen we in de akten tegen. Hij is in 1692 verdronken tussen 's-Hertogenbosch en Den Haag (!). Op de muren in zijn huis en op *leijen* (schrijflanken van leisteen) staan vele vorderingen. Er zijn in zijn huis vele muntsoorten aangetroffen, zoals schellingen, enkele en dubbele stuivers, duiten, zilveren onbekende penningen, etc. Coenraet Stil heeft 5 gulden en 4 stuivers te goed

van Trimbos. Er is een inventarislijst opgemaakt van alle bezittingen *in den sterfhuijse van Rutger Trimbosch*. Er blijft een onmondig kind achter, moeder Jenneken Hendrix van Beers is al overleden. Na de dood van Coenraad Stil vraagt zijn weduwe, Petronella van de Sande, uitstel voor drie jaar bij het betalen van de roggepacht aan het kantoor van rentmeester Van Heurne. Waarschijnlijk betreft dit Frans van Heurne (1645-1705), rentmeester van geestelijke goederen van Peelland en de Meijerij van Den Bosch.

In 1687 verklaart Hendrick Jan Aerts, schepen en inwoner van Erp, namens Jan Hendrick Jan Aerts voor medische handelingen 80 gulden schuldig te zijn aan meester Coenraet Stil, *chirurgijn tot Boxtel woonagtig, ter saeke van montkosten, curiengende ende alle 't geen daer verder aen was dependerende van Gerat zijn comparants soon*.

Deel van de inventarislijst

In de keucken

1. Greijne (grenen) ledikant met groen en wit gestrept behangsel rondom.

1 bed ende twee hooftpeulingen met veeren.

2 groene deeckens halfsleetige.

2 bedgordijnen ende met vorse wijde streepen.

1 schrijnwerkersekast daerinne

4 trille taefellaeckens

4 pelle servette

5 hooftfluwijnen

3 Roije gebloemde seijde laekens

omtr 4 ½ el t samen lanck.

Er volgen nog veel bladzijden met beschreven bezittingen, waaronder de goederen dewelke tot de voorgeschreve Trimbos lijve hebben gediend (kleren van Trimbos).

Corstiaen van Staevere, chirurgijn te Boxtel, ondertekent in 1760 een notarisakte aangaande Jan Gijsberts van der Asdonck, mulder te Boxtel, over leengoed te Geffen.

Chirurgijn **Johannes Jacobus Berings** is geboren in 1732 in Sint Oedenrode, waar zijn vader Johannes Henricus Berings ook chirurgijn is. Hij komt uit een familie waarin het beroep chirurgijn veel uitgeoefend wordt. Hij vestigt zich in 1755 als chirurgijn in Boxtel en trouwt hier met Catharina van de Ven.

Chirurgijn **Marten Dirck van Son** is geboren rond 1711 en overleden in 1755 in Boxtel. Hij trouwt in 1734 met Maria Henrici van de Mosselaer. Ze wonen in Boxtel Binnen en hebben twee dochters. Dochter Theodora van Son trouwde met **Jan Baptist Verschuren**, afkomstig uit Westerlo. Hij nam tussen 1755 en 1765 de praktijk van zijn overleden schoonvader over. Een zekere Jacob Houwert begon roddelpraatjes te verspreiden over Theodora. Dit leidde tot procedures via de schepensbank, die toen in de *gerfkamer* van de Petruskerk huisde. Het echtpaar Verschuren was de aantijgingen zat en verhuisde naar Veghel en later naar Waalwijk, waar Jan Baptist Verschuren zijn beroep als chirurgijn uitoefende. Hij is daar in 1811 overleden. Tot

ver in de 19^e eeuw functioneerden chirurgijns en later heelmeeesters als *armendokter*. Marten van Son heeft de gemeente verzocht niet als armen-dokter op te hoeven treden. De term dokter is overigens niet gebruikelijk voor chirurgijns omdat het geen universitair beroep is.

Francis Vinck wordt in akten van 1751 en 1763 als getuige genoemd. Hij woont in het *Rozemarijnstraatje*. **Embertus Vinck** volgt zijn vader als chirurgijn op en is in 1810 nog in functie. Voor zijn werk ontvangt hij in 1799 25 gulden uit de Boxtelse dorpskas en één mud rogge uit de armenkas. Hij is de laatste of een van de laatste chirurgijnen die in Boxtel actief zijn geweest.

Bovenstaand zijn enkele 16e en 17e eeuwse chirurgijnen genoemd. Volgende keer worden chirurgijns besproken, die ook in Liempde hun vak hebben uitgeoefend.

Aan de oevers van het nieuwbakken schooljaar

Door Henk van Beers

‘De wortels van onderwijs zijn bitter, maar de vrucht is zoet.’ Een waarheid als een koe. Dat kan ook niet anders, want de bedenker van deze wijsheid was niemand minder dan Aristoteles. Deze Griekse filosoof en alleskunner leefde rond 350 voor Christus, was leerling van Plato en leermeester van Alexander de Grote. Hij wordt beschouwd als een van de meest invloedrijke denkers in de westerse filosofie en wetenschap. Hij keek om zich heen, richtte zijn blik op het onderwijs en kwam tot bovenstaande conclusie.

Ook vandaag de dag geldt zijn uitpraak nog steeds. Zeker voor de moderne leerkracht, de wijze, humoristische, koffiedreven multitasker

met het geduld van een monnik en het salaris van een middeleeuwse troubadour. Iemand die elke dag opnieuw de strijd aangaat met werkbladen, digiborden en Pokémonkaarten. Neem meester Jan of juffrouw Lies. Geen gewone stervelingen, maar educatieve tovenaars in een lokaal van vier bij zes meter. Gewapend met een whiteboardstift, een stapel werkbladen en een glimlach die zelfs op de maandagochtend straalt. Hun dag begint vóór zonsopgang, nog voordat het koffiezetapparaat zijn eerste pruttel laat horen. Ze ontcijferen oudermails, voeren diplomatieke vredesmissies tussen leerlingen en proberen een printer ervan te overtuigen dat ‘printen’ toch echt zijn enige taak is. Tijdens de les balanceren ze als circusartiesten, doceren breuken, vangen een loszittende tand op in een tissue en overtuigen de leerling dat 7 x 8 niet ‘een gevoel’ is, maar echt 56.

En de pauze? Die is er nauwelijks. Dan zijn ze scheidsrechter, psycholoog en EHBO’er in één. En toch keren ze elke dag weer naar school. Niet voor het geld, niet voor de glorie, maar voor dat ene magische moment waarop een leerling zegt: ‘Ohhh, nu snap ik het!’

Onderwijs is meer is dan kennisoverdracht; het is een roeping die vraagt om toewijding, creativiteit en veerkracht. Ondanks de dalende statistieken en kritische publieke opinie blijven zij de fundamenteën leggen voor de groei en ontwikkeling van hun leerlingen. Ze inspireren niet alleen tot leren, maar ook tot dromen, twijfelen en ontdekken. Het is essentieel dat we hun inzet waarderen en ondersteunen, vooral in een tijd waarin de verwachtingen en eisen toenemen.

Op de drempel van het nieuwe schooljaar aangekomen, verwijs ik ter lering en vermaak naar richtlijnen voor leerkrachten, opgesteld in het jaar onzes Heren 1872. Niet omwille van nostalgie of romantiek, maar omdat onderwijsgevers zich door alle tijden staande weten te houden tussen dalende cijfers en stijgende verwachtingen, tussen digiborden, kroontjespennen, griffels en computers.

- *Leerkrachten dienen dagelijks de lampen bij te vullen en de schoorsteen te vegen.*
- *Iedere leerkracht moet een emmer water en een bak kolen meebrengen voor de behoeften van de schooldag.*
- *Besteed veel zorg aan het maken van de pennen. Deze kunnen worden aangepast aan de wensen van elke leerling afzonderlijk.*
- *Mannelijke leerkrachten mogen één avond per week besteden aan het werven van een echtgenote, of twee avonden indien zij geregeld ter kerke gaan.*
- *Na tien uur aanwezigheid op school mogen leerkrachten de resterende tijd besteden aan de lectuur van de Bijbel of andere nuttige boekwerken.*
- *Vrouwelijke leerkrachten die huwen of zich op het slechte pad begeven, dienen ontslagen te worden.*
- *Iedere leerkracht zal bij elke uitbetaling een deel van zijn verdiensten opzijleggen voor zijn oude dag, zodat hij geen last wordt voor de gemeenschap.*
- *Leerkrachten die roken, alcohol gebruiken, kansspelen bijwonen, herbergen bezoeken of zich laten scheren in een barbierswinkel, geven aanleiding tot argwaan over hun morele opvattingen en rechtschapenheid.*
- *Een leerkracht die vijf jaar plichtsgetrouw en zonder fouten zijn taak vervult, kan een loonsverhoging van 25 cent per week ontvangen, mits goedkeuring van het Ministerie van Onderwijs*

Herinneringen aan het Rode Kruis Boxtel en de J. Henry Dunant

Door Nel van Doorn

Eind jaren '70 sloot ik me aan bij het Rode Kruis Korps Boxtel, destijds onder leiding van corpscommandant Jan Bevers. Echt wennen was niet nodig, want de meeste leden kwamen uit Boxtel of werkten in het Liduina-ziekenhuis. De sfeer was vertrouwd, vriendschappelijk en het was een plezier om samen de schouders eronder te zetten.

Om ervaring op te doen in de verpleegzorg gingen sommige leden op zondag naar Huize Lindenlust. Daar leerden ze lichamelijke verzorging en het gebruik van hulpmiddelen zoals rolstoelen. Zo kregen ook leden zonder medische achtergrond een eenvoudige, maar waardevolle opleiding. Iedereen kon op die manier op een verantwoorde manier bijdragen. Naast EHBO-cursussen werden er ook lessen gegeven in Eerste Hulp bij Rampen (EHBR), meestal op de vaste Rode Kruisavonden. Colonne-arts dr. Bakker hield toezicht op deze opleidingen.

Behalve bij evenementen werd het korps ook ingezet voor ziekenvervoer, zoals de bedevaarten naar Beauraing of vakantieweken op het hospitaalschip **J. Henry Dunant** — waarmee ik graag dit tweeluik wil beginnen.

Samen met oud-collega Martien van Beurden (waarvoor dank!) maakte ik een beknopte terugblik, inclusief enkele foto's uit onze persoonlijke verzameling. Meer beeldmateriaal is te vinden op de **Beeldbank Boxtel**.

De J. Henry Dunant

Van bescheiden begin tot varend vakantieoord

In de vroege jaren '50 namen enkele artsen het initiatief om voor aan huis gebonden patiënten boottochten te organiseren. Vanaf 1951 werden reizen gemaakt met gehuurde schepen. Dankzij steun van

het Rampenfonds en het bedrijfsleven liet het Nederlandse Rode Kruis in 1958 een eigen schip bouwen: de **J. Henry Dunant**, die in juni 1959 in de vaart kwam.

Dit eerste schip was speciaal ingericht voor bedlegerige gasten. Later kwamen er voorzieningen bij voor mobielere mensen, zoals zitruimtes en rolstoeltoegankelijke gedeeltes. Samen eten, wat in het begin nauwelijks mogelijk was, werd op die manier ook onderdeel van de ervaring.

Om een moderner schip mogelijk te maken, werd in 1970 een landelijke inzamelingsactie opgezet: **“Schip Ahoy”**, een NOS-televisieactie vanuit de Rotterdamse Ahoy-hallen. Die bracht bijna 8 miljoen gulden op.

Op 4 november 1972 werd het nieuwe schip te water gelaten door mevrouw Van Riemsdijk-Philips. De officiële doop volgde op 24 februari 1973, door Prinses Margriet. Daarna werd het schip overgedragen aan het Rode Kruis.

Martien, Jeanne en een schip vol verhalen

Martien van Beurden, oud-verpleegkundige, was er vanaf het begin bij. Zijn eerste vaart was in 1967 en in 1972 maakte hij de reis met het gloednieuwe schip. Daar leerde hij zijn vrouw Jeanne kennen — hun huwelijk werd zelfs ingezegend door aalmoezenier Smits, de geestelijk verzorger aan boord. Een bijzonder verhaal.

Toen ik zelf voor het eerst meeging in 1978, kregen we van de kapitein persoonlijk te horen: ‘Dit schip is een geschenk van het Nederlandse volk. Wees er zuinig op en gedraag je netjes.’ Zijn gevleugelde uitspraak: **“Alle ogen zijn gericht op Kwatta”** (oftewel:

Rode Kruisboot Henry Dunant 1979

Voorste rij v.l.n.r.: Jeanne van Beurden, Riek den Otter, Martien van Beurden, José van Eindhoven.

Afdeling Boxtel in 1978

Huwelijk Martien en Jeanne 1975

je staat altijd in de belangstelling).

Aan boord golden strenge regels — terug te lezen in de documenten die Martien zorgvuldig heeft bewaard en nu beschikbaar zijn via de Beeldbank. Maar er wás ook geen tijd voor gekkigheid. Overdag werkten we keihard en 's avonds vielen we uitgeput in slaap. Het contact met thuis verliep via vaste adressen langs de route.

Toch was het werk niet alleen zwaar — het was ook ontzettend gezellig. De Buxtelse ploeg kwam soms op een vrije zaterdag terug aan boord, gewoon om schoon te maken. Riek den Otter vertelde me ooit dat ze met slaolie en een doekje op

hun knieën de krasjes uit het vloerzeil poetsten... dát waren nog eens tijden!

En als je buiten de vaste momenten koffie wilde, dan hielp een goede band met het restaurantpersoneel. Die vriendschappen leverden soms grote mokken koffie op — een welkome traktatie. Na afloop kregen we traditioneel een theelepeltje met Rode Kruis-embleem als dank. Maar belangrijker nog: we keerden huiswaarts met herinneringen aan een prachtige reis.

Leden RKK Boxtel 1978 Henry Dunant: José van Eindhoven, Nel van Doorn, Henk van Liempde, Jeanne van Beurden, Riek den Otter, Thea en Ad van de Loo

Eerste Reis Rode Kruisboot J. Henry Dunant

De kapitein in de stuurhut met erachter de medische begeleiding van het Rode Kruis en aalmoezenier Smits

Verslag jaarvergadering 13 maart 2025

Aanwezig: Op basis van de presentielijst 59 personen, waarvan 50 leden.

Afwezig gemeld: Jouke Vis, Leo Reurings, Arnold van den Broek, Jan van de Sande, Coby Spuls-Veld, Bert Beekmans, Bert Verdonk en Ad Ligtenberg.

1. Opening. Voorzitter Henk van Beers heet de leden welkom en in het bijzonder ook de acht gasten van Museum Boxtel (MUBO).

2. Uitreiking Heemkundepluim 2025

De voorzitter geeft op basis van het onafhankelijke juryrapport aan waarom MUBO deze prijs ten volle verdient. Het bestuur stemde er ook nu van harte mee in. Hij gaat in op de functies die oud-voorzitter Willem van Vossen tot voor kort vervulde in het bestuur. Hij reikt daarna de Pluim, de bijbehorende Oorkonde en bloemen uit aan voorzitter Gerrit de Jong, die daarbij gesecondeerd wordt door de net afgetreden Willem van Vossen. Willem bedankt voor het prachtig juryrapport en ziet de Pluim ook als waardering voor al die vrijwilligers. Hij wijst op de vele bijdragen die Heemkunde Boxtel heeft geleverd aan de inhoud van het museum, zoals aan de Canon van Boxtel. De Pluim zal mooi tentoongesteld worden in het MUBO, als een blijk van waardering voor het werk van het museum. Het museum gaat graag samen met Heemkunde Boxtel verder. Daarna houden we een pauze.

MUBO, oud-voorzitter Willem Vossen en voorzitter Gerrit de Jong

3. Notulen van jaarvergadering 14 maart 2024

De voorzitter heropent de vergadering en stelt het vaststellen van de notulen aan de orde. De leden hebben hierbij geen vragen of opmerkingen en daarmee zijn de notulen vastgesteld.

Een gedeelte van de MUBO-vrijwilligers

4. Statutenwijziging

De voorzitter wijst op de ouderdom van de huidige statuten (uit 2003) en veranderingen die de wijziging noodzakelijk maken. Dommel Notarissen heeft de wijziging samengesteld. Na de presentatie van de agenda in de Boxtel Kroniek d.d. maart 2025 is het onderwerp statutenwijziging via een nieuwsflits toegevoegd aan de agenda. Daarin is o.a. ook de noodzakelijke verwerking van regels van de Wet Bestuur en Toezicht Rechtspersonen opgenomen. Via een link waren de wijzigingen in de statuten voor de leden na te gaan. Er liggen ook een paar exemplaren ter inzage in de vergaderzaal. De statuten maken ook een Raad van Advies mogelijk en leggen een basis voor een Anbi-status, waardoor schenken aan Heemkunde Boxtel fiscaal meer aantrekkelijk kan worden. We handhaven de tenaamstelling van Heemkundekring Boxtel, omdat die vanouds bekend is en we dan niet de procedure van naamswijziging bij de bank moeten gaan doorlopen; het betalen van de contributie kan zoals vanouds gebeuren. De voorzitter meldt dat op basis van de statuten tenminste 2/3 van de aanwezige leden voor moeten zijn. Hij stelt voor bij handopsteken te stemmen. De leden stemmen daar mee in. De voorzitter constateert daarna dat de leden in de stemming allen akkoord gaan met de voorgestelde wijziging. Niemand is tegen en niemand onthield zich van stemmen.

5. Financieel verslag over 2024

Op de tafels ligt het financieel jaarverslag. Penningmeester Nellie van den Brandt-Boselie wijst erop dat dit jaar de opmaak van het verslag anders is dan voorheen; de inschakeling van lid Frans Pennings als

Het bestuur van Heemkunde Boxtel v.l.n.r.: Nellie van den Brandt-Boselie, Harrie van den Berg, Henk van Beers, Gerard Buiks en Christ van Eekelen. Afwezig: Jouke Vis

steun van de penningmeester leidde hiertoe en zij is hiervoor heel dankbaar. De kascommissie, bij monde van Ben Kuilman, brengt verslag uit van haar bevindingen. Hij heeft samen met Jos Mandos de stukken gezien van het boekjaar zoals bankafschriften, de exploitatierekening en de balans. De commissie adviseert de penningmeester en het bestuur te detacheren voor het gevoerde financiële beleid. Er zijn geen vragen en de vergadering stemt in met het advies van de commissie. De voorzitter stelt voor om de kascommissie 2026 te laten bestaan uit Ben Kuilman en Wilbert Steenbakkers. Christien van der Heijden neemt de functie van reserve-lid op zich. De vergadering stemt daarmee in.

6. Begroting voor 2025.

De heer Wim Ketelaars wijst erop, dat zowel in het verslagjaar 2024 als in de begroting voor 2025 sprake is van een negatief exploitatieresultaat; is dat een structureel gegeven? De penningmeester geeft aan dat het niet de bedoeling van het financiële beleid is om structureel achteruit te gaan. Echter de kosten van de Boxtel Kroniek zijn fors gestegen. De voorzitter concludeert dat het streven van het bestuur naar een positief saldo duidelijk is.

7. Bestuursaangelegenheden.

De voorzitter constateert dat t.a.v. de herbenoeming penningmeester Nellie van den Brandt-Boselie en bestuurslid Gerard Buiks er geen tegen-

kandidaten zijn. Nellie ziet wel graag iemand zich aanmelden die haar gaat opvolgen; ze is nu 11 jaar penningmeester. Bij de stemming bij handopsteken blijken alle leden voor en niemand tegen. De kandidaten aanvaarden beiden hun herbenoeming. Gezien de vacatures in bestuur en werkgroepen ziet de secretaris graag leden die zich voor die plaatsen aanmelden.

8. Overzicht van ledenactiviteiten in 2024.

Secretaris Christ van Eekelen geeft een verslag van alle activiteiten aan de hand van het al in de Boxtel Kroniek gepresenteerde overzicht. Behalve in de werkgroepen worden ook leden opgeroepen deel te nemen aan de zittingen van de Heemkamer op vrijdag van 10-13 u. Ook het schrijven van stukjes voor de Boxtel Kroniek wordt warm aanbevolen; daarbij kan ondersteuning van de redactie gevraagd worden. Heemkunde Boxtel nam ook het initiatief om samen met Erfgoedvereniging Kèk Liemt en De Kleine Meierij een reactie te geven op de concept-Omgevingsvisie gemeente Boxtel. Zij zijn ook betrokken bij de actualisering van de gemeentelijke Erfgoednota.

9. Rondvraag. - Museum Vekemans geeft momenteel een beeld van de Burgerwacht. Wellicht kan Jos Geerts een artikel daarover verzorgen in de Boxtel Kroniek? - Kunnen in maandblad ONSBoxtel van Seniorenvereniging Boxtel ook artikelen over oud Boxtel opgenomen worden uit de Boxtel Kroniek? Bestuur zal het bezien en terugkoppelen met Fons van Heesch. - Rita Habraken-Boselie meldt dat leden zich via internet kunnen aanmelden voor het bezoeken van musea met een bus van de senioren van het bedrijf GTI; lunch kost € 12,50. - De voorzitter meldt een aantal komende activiteiten van Heemkunde Boxtel en nodigt de aanwezigen daarvoor uit. Hij bedankt de leden voor het in het bestuur gestelde vertrouwen.

Het Mannen Gasthuis van Boxtel: Een vergeten stichting uit 1650

Door Christ van Eekelen

Op 20 september 1650 werd in Boxtel bij testamentaire beschikking het eerste Mannen Gasthuis opgericht. De oprichters, Adriaan van Beerendonck en zijn echtgenote Maaijken Luijckers van Roij, besloten vanuit hun religieuze overtuiging en dankbaarheid voor hun welvaart een deel van hun bezittingen na te la-

ten aan een goed doel. In volledige overeenstemming lieten zij vastleggen dat zij de wereld niet wilden verlaten zonder hun aardse goederen te schenken aan de zorg voor minderbedeelden.

Het testament, opgesteld door secretaris Jan Roeffen, bepaalde dat een huis en hof binnen de Baronie van Boxtel – gelegen tussen het Vrouwen Gasthuis van Magdalena van der Stappen en het terrein van Daniël Jansen (de huidige locatie van het gemeentehuis) – voortaan onderdak zou bieden aan vijf arme, oudere mannen. Daarnaast schonk het echtpaar diverse landbouwgronden in Tongeren, Lennisheuvel, Liempde-Casteren en St. Oedenrode-Nijnsel, evenals renteopbrengsten uit beleggingen, ter ondersteuning van de stichting.

Het Mannengasthuis geheel rechts met blauwe dakpannen. Links daarnaast het Vrouwengasthuis Magdalena van der Stappen. In het midden een uitbreiding van het Vrouwengasthuis. En geheel links, met een verlaagd dak, een pand dat ook wordt toegeschreven als het Mannengasthuis. Het is mij nog niet geheel duidelijk wat het juiste Mannengasthuis is. Schilderij van Pierre Janssen; foto: Rini van Oirschot

Ruim 200 jaar zorg en onderdak

Gedurende meer dan twee eeuwen werd trouw uitvoering gegeven aan de wens van de oprichters. Het Mannen Gasthuis bood huisvesting aan mannen van 50 jaar en ouder, of aan hen die vanwege lichamelijke gebreken hun brood niet meer konden verdienen. Voorrang werd gegeven aan inwoners van Boxtel, Oirschot en St. Oedenrode.

In de tweede helft van de 19e eeuw lijkt echter de verantwoordelijke administrateur van de stichting zich zonder overleg van het oorspronkelijke doel te hebben afgekeerd. Oudere inwoners van Boxtel herinneren zich slechts één pand dat als gasthuis diende: Eindhovenseweg nummer 2. Van dit huisje – waar destijds vijf mannen en een huishoudster verbleven – bestaat enkel nog een schilderij van Pierre Janssen.

Tot oktober 1919 bleef het huisje in gebruik als Mannen Gasthuis. Daarna werd het verhuurd aan L. van Erp, vermoedelijk met de afspraak dat hij een van de laatste bejaarde bewoners zou verzorgen. Uit de administratie blijkt zelfs dat nog een tweede man werd verzorgd op kosten van de stichting, in het Liefdehuis.

Raadselachtige leegte in de archieven

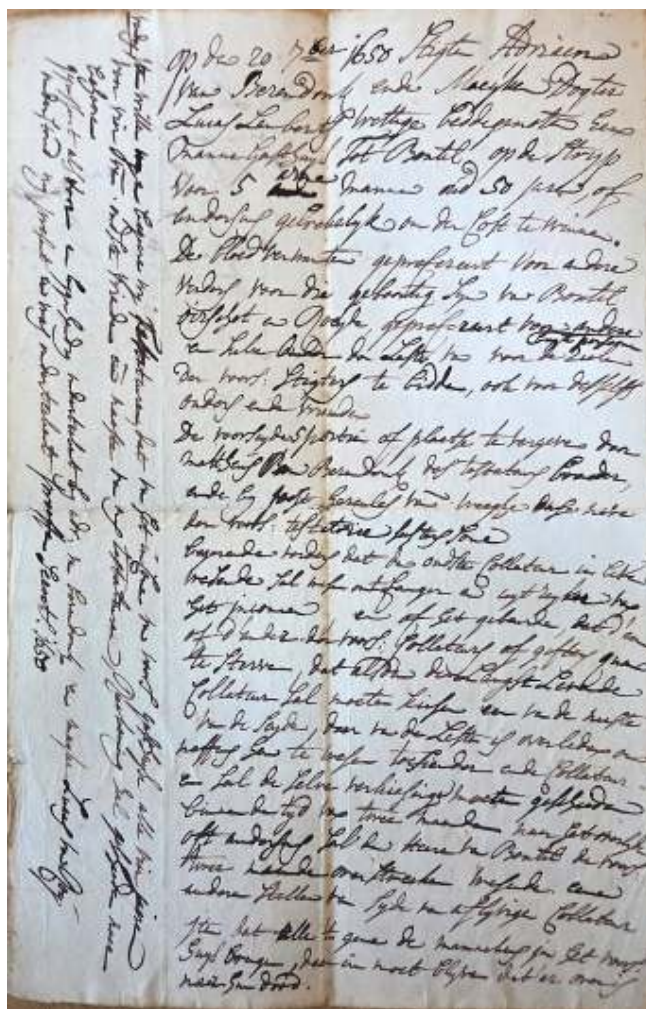
In een eerder artikel van Hans de Visser, gepubliceerd in de *Boxtel Kroniek* van november 2024, wordt melding gemaakt van onenigheid onder de bloedverwanten van de familie van de oprichters. Opmerkelijk is bovendien dat noch in het gemeentearchief van Boxtel, noch in het voormalig rijksarchief (BHIC) in 's-Hertogenbosch documenten van het Mannen- of Vrouwen Gasthuis terug te vinden zijn. Geen notulen, rekeningen of protocollen van de rentmeesters zijn bewaard gebleven – of althans niet openbaar beschikbaar.

De Visser noemt het 'bijna onvoorstelbaar' dat van beide gasthuizen geen archiefmateriaal is bewaard gebleven. Mocht dit materiaal alsnog boven water komen, dan zou het waardevolle inzichten kunnen bieden in de samenwerking tussen Boxtel en Liempde op het gebied van zorg en ouderenzorg in vroegere tijden.

De stichting bestaat nog altijd

Bij toeval blijkt dat de 'Stichting Mannengasthuis' nog steeds bestaat, en nog altijd wordt beheerd door een collator. Een korte blik in de huidige administratie laat bekende Buxtelse namen zien van eerdere collatoren, onder wie:

- Christiaan van Osch, medicinae doctor
- Laurentius Hendrikus van Lieshout, leerlooier,

'Corte Memorie uijt de fondatie van het mannengasthuys tot Boxtel'

- Johannes van Brekel,
- Lambertus Goossens, gepensioneerd onderwijzer,
- Antonie van den Boer, ontvanger,
- Michiel van de Laar,
- Johannes van Abeelen, koster;
- Hendrikus van Abeelen, en tenslotte diens zoon Harrie van Abeelen.

De administratie van Harrie van Abeelen bevat belangrijke documenten, waaronder notariële overdrachten van het collaterschap, het testament van de oprichters en de originele oprichtingsakte van 20 september 1650.

In het Brabants Historisch Informatie Centrum is een akte van minnelijke schikking aangetroffen, waarin Gijsbert de Bresser, provisor van het Mannengasthuis te Boxtel, toezegt een bedrag van 550 gulden uit het fonds van het gasthuis te zullen betalen aan Jan Lambert Goossens en diens mede-eisers. Deze betaling vormt een schikking in een meningsverschil over de afrekening van de Gasthuisrekening over de periode 1747–1796.

Helaas had Hans de Visser bij het schrijven van zijn artikel geen toegang tot deze informatie – anders had de geschiedschrijving wellicht een andere wending gekregen.

Inhoud Boxtel Kroniek augustus 2025

Voorwoord	blz.	2
Brief aan Buxtelse gemeenteraadsleden	blz.	3
Lezing over Eligius van den Aker	blz.	4
Lezing over Kamp Vught	blz.	5
Excursiereis naar Mechelen	blz.	6
Metaaldetectie	blz.	8
Podwalk	blz.	9
Chirurgijnen in Buxtel	blz.	10
Nieuwbakken schooljaar	blz.	12
Herinnering aan Henry Dunant	blz.	14
Verslag Jaarvergadering	blz.	16
Het Mannen gasthuis	blz.	18
Achterkant met Zomerfestival	blz.	20

Foto Voorpagina:

Ong. 1930. Kermis op de Fellenoord. Foto werd gemaakt op de binnenplaats van café Van der Meijden. V.l.n.r.: Anna Hendrika Hensen (1895-1950); Maria Petronella Hensen (1898-1976); Martina Hensen (1889-1940) en Bertha Hensen (1892-1962)

Colofon

WEBSITE:	www.heemkundeboxtel.nl
BEELDBANK:	www.beeldbankboxtel.nl
FILMBANK:	www.filmbankboxtel.nl
BOEKENBANK:	www.boekenbankboxtel.nl
BIDPRENTJES :	www.bidprentjesboxtel.nl
FACEBOOK:	www.facebook.com/heemkundeboxtel

VOORZITTER:

Henk van Beers

PENNINGMEESTER:

Nellie van den Brandt-Boselie

E-mail: penningmeester@heemkundeboxtel.nl

Rek.nr.: NL79 RABO 0128712880

t.n.v. Heemkundekring Buxtel

SECRETARIS EN LEDENADMINISTRATIE:

Christ van Eekelen

De Houtbreker 23

5283 ME Buxtel

Telefoon: 0411-675818

E-mail: secretaris@heemkundeboxtel.nl

REDACTIE:

Christ van Eekelen

Hanneke van der Eerden

Nellie van den Brandt-Boselie

Nel van Doorn- van de Langenberg

E-mail: redactie@heemkundeboxtel.nl

ZOMERFESTIVAL

Processiepark – 100 jaar geschiedenis komt tot leven!

Op zondag 31 augustus 2025 viert Buxtel een bijzondere mijlpaal: het Processiepark bestaat precies 100 jaar. Stichting Culturele Ontmoeting Buxtel organiseert daarom een sprankelend zomerfestival om dit jubileum te vieren. Het initiatief komt van Christian van Zogchel, Marion de Koning en Pierre van Amelsvoort, samen met een enthousiaste groep buurtbewoners en vrijwilligers.

Het festival neemt bezoekers mee terug naar het jaar 1925, toen de Heilig Bloedprocessie voor het eerst door het toen net aangelegde park trok. Destijds stroomden duizenden pelgrims naar Buxtel om dit bijzondere moment mee te maken.

“We hopen met dit festival het park opnieuw op de kaart te zetten als ontmoetingsplek voor jong en oud,” aldus de organisatoren. “Als het aanslaat, willen we er een jaarlijkse traditie van maken.”

Tijdens het festival is er van alles te beleven:

- Een sfeervolle kiosk met optredens van Buxtelse zangers en muzikanten
- Foodtrucks met heerlijke hapjes en drankjes
- Informatie- en verkoopkraampjes van lokale organisaties, waaronder Heemkunde Buxtel
- Een gezellige bar met ruime zitgelegenheid
- Leuke kinderactiviteiten
- Middeleeuwse vertellers die de geschiedenis van het park op boeiende wijze tot leven brengen

Toegang is gratis en het festivalterrein is geopend van 11.00 tot 19.00 uur.

Een bijzonder hoogtepunt is de onthulling van een speciaal gedicht over het Buxtelse Bloedwonder, geschreven door niemand minder dan dichter en oud-Buxtelaar Walter van de Laar, beter bekend als Victor Vroomkoning. Het gedicht is vereeuwigd in een RVS standaard, passend bij de andere gedichten in het Buxtelse straatbeeld. Burgemeester Ronald van Meijgaarden zal het kunstwerk om 14.00 uur officieel onthullen. Kom genieten van muziek, verhalen, lekker eten en een stukje Buxtelse historie – voor ieder wat wils!

Jaaroverzicht Heemkunde Buxtel 2025

18 september	Geschiedenis/genealogie van Eligius van den Aker.
	Lezing door Karel van den Aker
20 september	Grote excursie
	Naar Mechelen (B)
16 oktober	Kamp Vught
	Lezing door Piet Pruijssers
20 november	Het tuinpad van mijn vader
	lezing door Ineke Strouken